

5. Дейнеко Л. В. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / Л. В. Дейнеко. – К. : Наукова думка, 2007 р. – 405 с.
6. Лукінов І. Економічні трансформації наприкінці ХХ ст. / І. Лукінов. – К. : 1997. – 428 с.
7. Мельник Л. Л. Продовольча безпека у національному вимірі / Л. Л. Мельник // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2012. – Випуск 4. Том 2. – С. 184-190.
8. Ромащенко М. И. Состояние и перспективы развития овощеводства открытого грунта в Украине / М. И. Ромащенко, А. П. Шатковский // Овощеводство. – 2010. – № 5. – С. 3-6.
9. Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері / В.М. Трегобчук, Н. М. Скурська, В. Д. Яровий, В. П. Прадун. – К. : Об'єдн. ін-т економіки НАН України, 2004. – 47 с.
10. Балабанов В. С. Аграрные отношения в условиях перехода к рынку / В. С. Балабанов. – М. : РСПИ, 1991. – 106 с.
11. Маршалова А. С. Основы теории регионального воспроизводства / А. С. Маршалова, Л. С. Новоселов. – М. : Экономика, 1998. – 192 с.
12. Германенко Л. М. Полісистемний аналіз продовольчої самодостатності Черкаського регіону / Л. М. Германенко. – Економіка та управління АПК : Зб. наук. праць. – Біла Церква, 2009. – Вип. 1 (66). – С. 65-71.
13. FAO. 1996. Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action. World Food Summit 13-17 November 1996. – Rome. – 36 p.
14. Пушак Я. Я. Продовольча безпека держави та її регіонів: методичний аспект / Я. Я. Пушак, Г. В. Стричак // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 219. – С. 189-191.
15. Линник О. І. Стратегія економічної безпеки підприємства як фактор зменшення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз / О. І. Линник, Н. В. Артеменко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 67 (1040). – С. 159-169.

УДК 338.2

*О.С. Оношко
асистент кафедри
математичних методів та статистики,
Університет економіки та права «КРОК»*

Аналіз системи показників економічної безпеки держави

У статті розглянуто методики розрахунку рівня економічної безпеки держави та вага складових економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, вагові коефіцієнти, оцінка рівня економічної безпеки, інтегральний індекс.

*О.С. Оношко
ассистент кафедры
математических методов и статистики,
Университет экономики и права «КРОК»*

Анализ системы показателей экономической безопасности государства

В статье рассмотрены методики расчета уровня экономической безопасности государства и вес составляющих экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, весовые коэффициенты, оценка уровня экономической безопасности, интегральный индекс.

O.S. Onoshko

Assistant

*Department of Mathematical Methods and Statistics
“KROK” University*

Analysis of indicators system of state economic security

This article deals with the methods of calculating of the level of economic security and weight of economic security constituents.

Key words: economic security, weight coefficient, assessment of the economic security level, the integral index.

Постановка проблеми

Глобалізація і відкритість національної економіки вимагають реальної оцінки рівня економічної безпеки України. Актуальність цього питання викликає необхідність обґрунтування методологічних підходів до комплексної оцінки її рівня, своєчасного реагування на дестабілізуючі чинники. Дослідження авторів показують, що п'ять показників економічної безпеки з дев'яти перебувають нижче нижнього граничного значення (інвестиційна, інноваційна, соціальна, демографічна та енергетична); дві складові (макроекономічна і зовнішньоекономічна) трохи перевищують нижній поріг; у прийнятному стані є тільки фінансова і продовольча складові економічної безпеки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Поняття економічної безпеки держави та методологічні підходи до оцінки її рівня досліджували А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазашвілі [1]. Удосконалення системи показників економічної безпеки запропоноване В.Г. Потапенко і Д.С. Бірюковим [2]. Офіційний моніторинг економічної безпеки України здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі України за затвердженою методикою [3].

Не вирішені раніше частин загальної проблеми

Аналіз підходів до інтегральної оцінки рівня економічної безпеки держави [1-4] свідчить про необхідність удосконалення та оптимізації складу індикаторів та методології інтегральної оцінки. Є низка недоліків офіційних підходів до інтегральної оцінки рівня економічної безпеки, які стосуються складу індикаторів та методології інтегральної оцінки, що призводить до некоректних результатів інтегральної оцінки [5].

Формулювання цілей статті

Умови глобалізації та співпраці з іншими країнами вимагають аналізу індикаторів і системи оцінювання рівня економічної безпеки. Мета статті – проаналізувати складові економічної безпеки та їхній вплив на економічну безпеку держави.

Вклад основного матеріалу дослідження

Економічна безпека держави визначається Законом України «Про основи національної безпеки» як стан рівноваги і соціально орієнтованого розвитку національної економічної системи, що досягається завдяки реалізації сукупності форм і методів економічної політики.

Процес забезпечення економічної безпеки передбачає проведення система-

тичного аналізу, оцінку її рівня, від чого й залежить вибір заходів щодо забезпечення економічної безпеки. Аналітичні індикатори, які використовуються при розрахунках економічної безпеки, держави повинні характеризувати всі сторони соціально-економічного розвитку країни.

Дослідник А.Б. Качинський називає основні причини небезпек і загроз економічній безпеці, з яких найбільш істотними є мафіозні розборки, відмивання «брудних» грошей, знищення виробничих і торговельних підприємств, варварське використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, наявність надприбутків, недосконалість законів і податкової політики [6, с. 19]. У системі показників економічної безпеки для оцінювання стану економіки виділяють такі критерії: рівень і якість життя, темпи інфляції, норма безробіття, економічне зростання, дефіцит бюджету, розмір державного боргу; стан золотовалютних резервів, діяльність тіньової економіки; стан екології тощо [7].

Критеріальна оцінка економічної безпеки повинна включати в себе оцінки:

- ресурсного потенціалу, можливостей його розвитку, рівня ефективності використання ресурсів, капіталу, праці, її відповідності рівню найбільш розвинутих країн та рівню, за якого загрози внутрішнього та зовнішнього характеру зводяться до мінімуму;
- конкурентоздатності економіки;
- цілісності території та економічного простору;
- суверенітету, незалежності та можливості протистояння загрозам;
- соціальної стабільності та умов попередження і розв'язання соціальних конфліктів [8].

До основних методів, якими користуються вчені при розрахунках рівня економічної безпеки держави, можна віднести дослідження основних макроекономічних показників і порівняння їх із пороговими значеннями, оцінку темпів економічного зростання країни за основними макроекономічними показниками, використання економічних інструментів для оцінки наслідків загроз безпеці через кількісне визначення збитків, методи прикладної математики.

Оцінка економічної безпеки держави здійснюється відповідно до такого алгоритму: визначення функціональних характеристик економічної безпеки держави; виділення структурних складових економічної безпеки держави; визначення номенклатури показників (індикаторів) економічної безпеки; встановлення нормативних значень індикаторів економічної безпеки; моніторинг індикаторів, ієрархічне узгодження результатів та їх аналіз [1, с. 7].

При розрахунках рівня економічної безпеки Міністерством економіки України виділялися такі її складові: макроекономічна, виробнича, фінансова, інвестиційна, зовнішньоекономічна, науково-технічна, соціальна, демографічна, енергетична, продовольча [4]. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [3] розраховуються значення вагових коефіцієнтів для макроекономічної, виробничої, фінансової, інвестиційно-інноваційної, зовнішньоекономічної, соціальної, демографічної, енергетичної та продовольчої сфер економічної безпеки. Автори виділяють: макроекономічну, фінансову, інвестиційну, зовнішньоекономічну, інноваційну, соціальну, демографічну, енергетичну, продовольчу складові [5].

Дослідники В.Г. Потапенко і Д.С. Бірюков додають екологічну складову економічної безпеки до макроекономічної, виробничої, фінансової, інвестиційної, зовнішньоекономічної, науково-технічної, соціальної, демографічної, енергетичної та продовольчої з урахуванням високої ролі природно-ресурсного «резер-

ву» в забезпеченні економічного і соціального благополуччя держави. З урахуванням наявності діючої офіційної інформаційної бази екологічних показників, що впливають на рівень економічної безпеки, авторами враховано: поводження з відходами; використання та охорона водних ресурсів; використання та охорона лісу, тваринних ресурсів і заповідних територій; викиди діоксиду сірки та оксидів азоту в атмосферне повітря [2]. Особливого значення набуває екологічна складова економічної безпеки регіону. Наслідками забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру є зниження рівня добробуту суспільства, економічні збитки здоров'ю і життю населення, втрати, зумовлені впливом забруднення довкілля на господарські об'єкти та необхідністю компенсації виплат і штрафів за антропогенний вплив, затрати на підвищення рівня екологічної безпеки виробництва.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [3] визначення інтегральної оцінки рівня економічної безпеки здійснюється в такому порядку: формування множини (переліку) індикаторів; визначення характеристичних значень індикаторів; нормування індикаторів; визначення вагових коефіцієнтів; розрахунок інтегральних індексів за окремими сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому. Для кожного індикатора розроблені характеристичні значення, які визначають рівень економічної безпеки з діапазоном характеристичних значень кожного показника від 0 до 1, відповідно, від критичного до оптимального рівня. Розрахунок інтегрального індексу здійснюється за допомогою вагових коефіцієнтів, які визначають ступінь внеску кожного з показників в інтегральний індекс складової економічної безпеки, визначених, в основному, шляхом експертної оцінки. Визначення та обґрунтування вагових коефіцієнтів – одне з найскладніших завдань у процедурі побудови інтегрального показника [9].

У таблиці наведено значення вагових коефіцієнтів сфер економічної безпеки відповідно до даних [1-4]:

Таблиця

Значення вагових коефіцієнтів сфер економічної безпеки держави

Сфера економічної безпеки	Значення вагового коефіцієнта			
	Ряд 1 [4]	Ряд 2 [1]	Ряд 3 [2]	Ряд 4 [3]
Макроекономічна	0,1005	0,0409	0,0915	0,1224
Фінансова	0,1127	0,0899	0,1026	0,1294
Зовнішньоекономічна	0,0901	0,1274	0,0820	0,1095
Соціальна	0,0808	0,1341	0,0735	0,1013
Демографічна	0,1108	0,1413	0,0761	0,0913
Енергетична	0,1324	0,1381	0,1205	0,1148
Продовольча	0,1108	0,1374	0,1008	0,1007
Виробнича	0,0769		0,070	0,1218
Інвестиційна	0,0939	0,0572	0,0854	
Науково-технічна	0,1183		0,1077	
Інноваційна		0,1337		
Інвестиційно-інноваційна				0,1089
Екологічна			0,090	

Джерело: складено на основі даних [1-4]

Згідно з даними таблиці найбільше значення мають енергетична та фінансова складові економічної безпеки держави. У методології інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України, розробленої А.І. Сухоруковим, Ю.М. Харашавілі, у якій міститься низка додаткових індикаторів: облік тіньових аспектів економічного, темпів науково-технологічного прогресу тощо, найбільшу вагу має демографічна складова. Згідно з офіційною методикою найважливішими є фінансова і макроекономічна сфери. З найменш важливих сфер виділяються: виробнича (згідно з офіційною методикою), макроекономічна [1], демографічна [2]. Невідповідність значень вагових коефіцієнтів, взятих із різних джерел, свідчить про необхідність удосконалення методології інтегральної оцінки рівня економічної безпеки з урахуванням «тіньової» економіки, екологічної та інших складових. Отримані розбіжності залежать від складових, які автори включають у розрахунки, але слід звернути увагу на макроекономічну і демографічну сфери, що мають протилежні значення в дослідженнях учених. Неврахування наслідків антропогенного впливу на стан навколишнього середовища, зловживання економічним принципом природокористування спричинило хімічне, фізичне, радіоактивне забруднення довкілля, що надзвичайно негативно вплинуло на людей, рослинний і тваринний світ.

Для забезпечення розвитку економіки, високого рівня життя людини в державі необхідно створювати і підтримувати сприятливі умови життя населення, забезпечувати стабільний розвиток народного господарства, своєчасно реагувати на несприятливі умови та нейтралізувати загрози.

Включення до офіційної методики розрахунку рівня економічної безпеки таких індикаторів як: поведження з відходами; використання та охорона природних ресурсів; використання та охорона лісу, тваринних ресурсів і заповідних територій; викиди діоксиду сірки та оксидів азоту в атмосферне повітря, урахування «тіньової» економіки, – позитивно вплине на економічну безпеку України.

Висновки

Ураховуючи, що інтегральний індекс економічної безпеки є нижче порогового значення, існує необхідність обґрунтування методологічних підходів до комплексної оцінки її рівня та своєчасного реагування на дестабілізуючі чинники. Глобалізація економічного простору, сталий розвиток країни потребують удосконалення системи оцінювання рівня економічної безпеки.

Література

1. Сухоруков А. І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харашавілі. – Стратегічні пріоритети. – № 3 (28). – 2013. С. 5-16.
2. Екологічна складова в системі показників економічної безпеки. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2088>
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року №1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
4. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України від 2 березня 2007 року №60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_6s/pg_gewqwi/index.htm
5. Щодо методології вдосконалення інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1358>
6. Качинський А. Б. Безпека, загрози і ризик : наукові концепції та математичні методи / А. Б. Качинський. – К., 2003. – 472 с.

7. Моделирование экономической безопасности : держава, регион, предприятие / [Гесць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С. Черняк О. І. та ін.] ; за ред. Гейця В. М. : монографія. – Харків : Інжек, 2006. – 240 с.

8. *Мухитов Н. М.* Формирование национальной системы экономической безопасности в условиях глобализации / Н. М. Мухитов. : дис. ... канд. экон. наук. – М., 2006.

9. Методы построения интегрального показателя // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://business-inform.net/pdf/2012/4_0/34_38.pdf

УДК 37.03:34

В.С. Сідак
*доктор історичних наук, професор,
проректор з наукової роботи,
Університет економіки та права «КРОК»*
С.М. Лаптев
*кандидат економічних наук, професор,
ректор,
Університет економіки та права «КРОК»*

Засади економіко-правового виховання молоді в сучасних умовах

У статті розкрито сутність базових понять «виховання», «правове виховання», «економічне виховання» та «громадянська спрямованість», встановлено взаємозв'язок між ними. Охарактеризовано особливості економіко-правового виховання студентської молоді. Встановлено найбільш ефективні форми та методи економічного та правового виховання.

Ключові слова: студентська молодь, виховання, правове виховання, економічне виховання, громадянська спрямованість, форми виховання, методи виховання.

В.С. Сидак
*доктор исторических наук, профессор,
проректор по научной работе,
Университет экономики и права «КРОК»*
С.М. Лаптев
*кандидат экономических наук, профессор,
ректор,
Университет экономики и права «КРОК»*

Принципы экономико-правового воспитания молодежи в современных условиях

В статье раскрыта сущность базовых понятий «воспитание», «правовое воспитание», «экономическое воспитание» и «гражданская направленность», установлена взаимосвязь между ними. Охарактеризованы особенности экономико-правового воспитания студенческой молодежи. Установлены наиболее эффективные формы и методы экономического и правового воспитания.

Ключевые слова: студенческая молодежь, воспитание, правовое воспитание, экономическое воспитание, гражданская направленность, формы воспитания, методы воспитания.